

Politik Bilim

Eskişehir Yazılarının Anımsattığı Sorular (2)

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

Son yıllarda Eskişehir üzerine yazılanlara benzemeyen bir şeyler yazdığımın farkındayım. Ama hem bu güzel kentimiz hem de ülkemizin geleceği için bunları da bilmek gerek...

Genç Cumhuriyet'in sanayi atılımında önemli roller üstlenen, Eskişehir'deki üç sanayi tesisinden; Cer Atölyesi, Hava İkmal Bakım Merkezi ve Şeker Fabrikası'ndan söz ediyorduk. Bunlardan ilk ikisinin 1940'lı yılların sonlarından başlayarak misyonlarını yitirdiklerine değinmiş; bunun nedenini anlatmak için de kısaca 'Çünkü zaman Marshall Plânı zamanı[ydı]...' demiştim. Devamını yazmak için bu yazdıklarımaya göz attığımda, birden, okuyucularımın içinde gençlerin de olduğu ve 'Marshall Plânı zamanı' ifadesiyle tam olarak neyi anlatmak istediğimi çıkaramayabilecekleri aklıma geldi. Bu hem onlar için bir açıklama, hem de eksik bıraktığımı fark ettiğim bir noktayı tamamlama yazısı:

1940'lı yılların ikinci yarısındayız. II. Dünya Savaşı sona ermiştir. Avrupa büyük bir yıkıma uğramıştır. Amerikan Maliye Bakanı George C. Marshall 05 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada, Avrupa'nın tekrar kendi ayakları üzerinde durabilmesi için Amerika'nın yardım etmesi gerektiğini söyler ve öngördüğü yardım plânını açıklar. Bu plân, 03 Nisan 1948'de ABD Kongresi'nce yasalaştırılacak ve daha sonra '**Marshall Plânı**' olarak anılacaktır.

Plân elbette ABD'nin de çıkarınadır. Çünkü yapılan yardım Amerikan mallarının satın alınmasında kullanılacak ve bu mallar Avrupa'ya Amerikan gemilerince taşınacaktır. Böylece, savaş sırasında, '*savaş makinaları'nın* ve gerekli mühimmatın üretimine yönelerek, önemli bir imalât kapasitesi yaratmış olan Amerikan sanayii, savaşın sona ermesiyle boşta kalan bu kapasiteyi '*barış makinaları'nın* (yol ve inşaat makinaları, tarım makinaları, sınaî üretim makinaları vb.) üretimine yönelterek değerlendirme imkânını bulacaktır.

Türkiye, savaşa girmeyerek Avrupa'dakine benzer bir yıkımdan kurtulmuştur ama, o da, geri kalmış ekonomisi ve savaş süresince yapmak zorunda kaldığı olağanüstü askerî harcamaları nedeniyle bu tür yardımlara muhtaç durumdadır. Bununla birlikte, Türkiye'nin asıl derdi bu değildir. Türkiye, savaş sonrasının yeni dünya düzeninde, ABD'nin başını çektiği tarafta yer almak kararındadır. İşte asıl derdi de yaptığı bu siyasî seçimi, savaşın sıcak döneminde yanlarında yer almadığı ABD ve müttefiklerine kabûl ettirmektir. Türkiye, Marshall Plânı'nın kapsamına alınmayı, ABD ve müttefikleri nezdinde kabûl edilebilirliğini sağlamanın bir adımı olarak görmüş ve bu yardımı kendisi ısrarla talep etmiştir. Bu ısrar o mertebededir ki, İlhan Tekeli ve Selim İlkin'in belirttikleri gibi, 1947'de artık Marshall Yardımı'ndan yararlanabilmek için kalkınma plânı yapan bir Türkiye vardır ve "*Hazırlanan planın, ülke kalkınması için temel olarak seçtiği sektör tarımdır.*" (Tekeli ve İlkin [2009], **Savaş Sonrası Ortamında 1947 Türkiye İktisadi Kalkınma Planı.**) Sonuçta Türkiye 4 Temmuz 1948'de ABD ile imzaladığı **Ekonomik İşbirliği Anlaşması**'yla bu yardımı sağlamış ve başta tarım ve karayolu ulaşımının geliştirilmesi olmak üzere, **karşı tarafın onayladığı** faaliyet alanlarında kullanmıştır. Cer Atölyesi'nin misyon yitirmesine yol açan, bu anlaşmadır.

Aslında Türkiye, o kabûl edilme arayışı içinde, bu anlaşmadan önce, 12 Temmuz 1947'de ABD'yle imzaladığı anlaşmayla, '**Truman Doktrini**' çerçevesinde (Truman'ın, Yunanistan ve Türkiye'nin yardım taleplerinin karşılanması için 12 Mart 1947'de Kongre'de yaptığı

konuşmada dayandığı gerekçeler böyle anılmakta) ABD'den askerî yardım almaya başlamıştı. Türkiye'ye askerî uzman(!) gönderilmesi gibi konuları da kapsayan bu anlaşma, daha sonra, ABD ile Türkiye arasında imzalanacak ünlü **İkili Anlaşmalar**'a da kapıyı açan anlaşmadır. Hava İkmal Bakım Merkezi'ndeki tezgâhların üzerine branda çektiren de yine bu anlaşma ve ardıllarıdır. Silâhı, mühimmatı ABD veriyordu; biz niçin üretecektik ki! Bakın bu kez de gençlerin yüzünden, yine, asıl yazacaklarım ve soracağım sorular haftaya kaldı.

CBT. 07 Eylül 2012